

Matot-Mase 5780

Öğretmenimin Anısına

Bazı anlar vardır ki, Tanrısal Nezaret omzunuza şöyle bir dokunur ve belirli bir gerçeği son derece parlak bir berraklıkla görmenizi sağlar. İzin verirseniz, bu sabah başıma gelen böyle bir anı sizinle paylaşmak isterim.

Teknik nedenlerle, *Covenant & Conversation* serisindeki yazılarımı birkaç hafta önceden yazıyorum. Matot-Mase *peraşalarına* gelmiş ve sığınma şehirleri hakkında yazmaya karar vermişim, ama hangi yöne odaklanacağımdan emin değildim. Birden bire, karşı konulmaz bir şekilde, oldukça alışılmadık bir kanun hakkında yazma içgüdüğü hissettim.

Sığınma şehirleri, kasıtsız adam öldürmekten, başka bir deyişle, bir kişiyi, önceden kötü niyetli bir düşünce olmadan, kaza sonucu öldürmekten dolayı suçlu bulunmuş insanların korunmasına ayrılmıştı. O dönemde genel geçer nitelikteki kan davası ve intikam uygulaması nedeniyle bu koruma gerekliydi.

Şehirlerin amacı, cinayetten suçsuz bulunmuş bir kişinin, öldürülmeye karşı güvende olmasını temin etmektir. Şofetim *peraşasının* belirttiği gibi: “Ve bu şehirlerden birine kaçacak ve yaşayacak” (Devarim 19:5). Bu, görünürde basit kavrama, Talmud’da dikkate değer bir açıklama verilmiştir:

Hahamlarımız şöyle öğretiler: *Eğer bir öğrenci sürgüne gönderildiyse, öğretmeni de onunla birlikte sürgüne gönderilir.* Pasukta söylendiği gibi “(Ve bu şehirlerden birine kaçacak) ve yaşayacak”; yani: onun için, yaşamasını sağlayacak şeyleri yapmalısın.¹

Rambam açıklar: “Öğrenimsiz bir hayat, hikmet arayışı içindeki bilginler için ölüm gibidir.”² Yahudilikte, öğrenim hayatın ta kendisidir ve bir öğretmen olmadan öğrenim imkânsızdır. *Öğretmenler bize bilgiden çok daha fazlasını verirler; bize hayat verirler.* Bunun bir *agada* öğretisi, yani doğrudan anlamıyla anlaşılması gereken ahlaki bir mesaj olmadığına dikkat edin. Bu, kanunlaştırılmış bir *alaha* hükmüdür. Öğretmenler, ebeveynler gibidir; sadece daha fazlasıdır. Ebeveynler bize fiziksel yaşam verirler; Tora öğretmenlerimiz ise bize manevi yaşam verirler.³ Fiziksel yaşam fanidir, geçicidir. Manevi yaşamsa ebedidir. Bu nedenle öğretmenimize, en derin anlamıyla yaşamı borçluyuzdur.

¹ Makot 10a.

² Mişne Tora, İllhot Rotseah, 7:1

³ Mişne Tora, Talmud Tora 5:1.

Tam yukarıdaki yazıları yazmıştım ki telefon çaldı. Yeruşalayim'deki kardeşim, öğretmenim Rabi Nahum Eliezer Rabinovitch'in, *zehir tsadik livraha*, vefat ettiğini bildirmek için aramıştı. Bu "gizlilik dünyası"⁴ içinde Tanrısal Nezaret'in dokunuşunu yalnızca çok ender bir şekilde hissederiz, ama burada yanlış anlamaya yer yoktu. Benim için, ve tahmin ediyorum ki onunla birlikte öğrenim görme ayrıcalığını yaşamış herkes için de, o, neslimizin en büyük öğretmeni idi.

Yazmış olduğu *ŞuT* (soru-cevap) eserini okumuş olanların bildiği üzere, usta bir *posekti*⁵. Rabinik edebiyatın bütünü – Bavli, Yeruşalmi, Midraş Alaha ve Agada, Tanah açıklamaları, felsefe, kanunnameler ve *ŞuT* edebiyatı – hepsini bilirdi. Gerek *alaha* gerekse de *agada* alanlarındaki yaratıcılığı sınır tanımazdı. Tora dışı disiplinlerin hepsinde, özellikle de bilim dallarında uzmandı. Toronto Üniversitesi'nde Matematik Profesörü olarak görev yapmış ve olasılık ve istatistiksel çıkarsama konusunda bir kitap yazmıştı. En büyük tutkusu, tüm yönleriyle Rambam'dı; özellikle de, Rambam'ın *Mişne Tora* adlı eserine çok düşküdü ve ona *Yad Peşuta* adlı çok ciltli açıklamalarını yazmaya hayatının yaklaşık elli yılını adamıştı.

Rav'la birlikte öğrenmeye geldiğimde, Cambridge ve Oxford'da, aralarında Sir Roger Scruton ve Sir Bernard Williams'ın da bulunduğu zamanın en büyük zekâlarının yanında öğrenim görmüşüm bile. Rabi Rabinovitch, her ikisinden de daha talepkârdı; öğrencilerinden daha çok şey talep ederdi. *Şetiyyu amelim ba-Tora*, Tora'da "emek vermek" şeklindeki entelektüel titizlik ve gayretin gerçek anlamını ancak onun öğrencisi olduğum zaman öğrendim. Onun müşkülpesentliğinden geçebilmeniz için üç şey yapmanız gerekirdi: öncelikle konu hakkında ezelden beri yazılmış olan her şeyi okumak; ikincisi, onu tam bir berraklıkla tahlil ederek, *emek a-peşat*, yani basit anlamın derinliğini aramak; ve üçüncüsü, bağımsız ve eleştirel düşünmek. Kendisi için, on dokuzuncu yüzyılda yaşamış en ünlü Talmud otoritelerinden birinden alıntı yaptığım bir makale yazdığımı hatırlıyorum. Yazdıklarımı okumuş ve sonra da bana dönerek "Ama onun yazdıklarını eleştirmemişsin!" demişti. O örnekte söz konusu otoritenin doğru yorumu sunmadığı ve benim de bunu görmüş ve dile getirmiş olmam gerektiği düşüncesindeydi. Onun gözünde, entelektüel dürüstlük ve zihinsel bağımsızlık, Talmud Tora'nın (Tora öğrenimi) daima gerektirdiği şekilde, hakikate yönelik yolculuktan ayrılamazdı.

Kendisinden öğrendiğim en önemli derslerin bazıları neredeyse tesadüf eseri idi. Bir keresinde, arabası servisteydi ve ben de onu evine kadar arabamla götürme şansına sahip olmuştum. Sıcak bir gündü ve Hampstead'deki yoğun bir kavşakta arabam stop etmişti; çalışmayı reddediyordu. İstifini bozmaksızın, Rabi Rabinovitch bana "Gel bu zamanı Tora öğrenmek için kullanalım" dedi. Sonra da Rambam'ın *İlhot Şemita ve-Yovel* yazıları üzerine bana bir ders verdi. Etrafımızda arabalar korna çalıp duruyordu. Trafığı tıkamıştık ve arkamızda kayda değer bir kuyruk oluşmuştu. Rav her yönüyle sakin kaldı, izahatının sonuna geldi, bana döndü ve "Şimdi anahtar çevir" dedi. Anahtar çevirdim, araba çalıştı ve yolumuza devam ettik.

Başka bir seferde, kendisine uykuya dalma sorunumdan bahsetmiştim. Uykusuzluk çeken biri haline gelmiştim. Bana heyecanla "Bana bunu nasıl yapabileceğimi öğretir misin?" dedi. Sonra da, Talmud'daki, gecenin sadece öğrenim için yaratılmış olduğuna dair öğretiyeye⁶ dayanarak, insanın, bilgisinin büyük kısmını gece vakti edindiğini belirtmiş olan Rambam'ın sözlerini aktardı bana.

Kendisi ve müteveffa Rabi Aaron Lichtenstein z.ts.l., *Gedole a-Dor*, yani kendi nesillerinin liderleri ve rol modelleriydi. Birbirlerinden çok farklıydılar; biri bilimsel, diğeri sanatsal, biri doğrudan, diğeri imalı, biri cüretkâr, diğeri tedbirliydi, ama her ikisi de birer devdi – entelektüel, ahlaki ve manevi açılardan. Bu gibi insanlarla mübarek kılınmış bir nesle ne mutlu!

⁴ Bu ifade Zoar'dan alınmıştır [Ç.N.:] ve Tanrı'nın Kendisini dünyamızda gizlemekte olduğu anlamına gelir.

⁵ Ç.N.: *Alaha* kararları veren uzman.

⁶ Eruvin 65a'yı (oradaki metnin biraz farklı bir versiyonunu) temel alan, Rambam, *İlhot Talmud Tora* 3:13

Rabi Rabinovitch gibi bir öğretmene sahip olmanın ne anlama geldiğini anlatmak zordur. Örneğin, akademik felsefe alanındaki kariyerim sonrasında hahamlık öğrenimine geç başladığım için hızlı öğrenmem gerektiğini biliyordu. Yaptığı şey oldukça cüretkârdı. Bana, herhangi bir şeyi öğrenmenin en hızlı ve en iyi yolunun onu öğretmek olduğunu izah etti. Böylece, öğrenci olarak Jews' College'ye girdiğim gün, oraya öğretmen olarak da girmiştım. Kaç kişi bu şekilde düşünüp böyle bir riski alırdı?

Kendisi ayrıca, entelektüel bütünlük ve bağımsızlık prensiplerine bağlı halde yaşadığımız takdirde kendinizi ne kadar yalnız hissedeceğinizi de anlıyordu. İlk zamanlarda bana “Ne yapmaya çalıştığınızı dünyada sadece altı kişi anlarsa şaşırma” demişti. Baş Hahamlık mevkiini kabul etmem konusundaki fikrini sorduğumda, bana veciz tarzıyla “Neden olmasın? Ne de olsa belki biraz Tora öğretebilirsin” diye cevap vermişti.

Şahsen ona, otuzlu yaşlarının başında, Johannesburg Baş Hahamlığı görevi teklif edilmiş, ama o, apartheid (ırk ayrımı yapan) bir ülkede yaşamayı reddettiği gerekçesiyle bunu geri çevirmişti. Bana, o zamana kadar Johannesburg'daki mevkide bulunan Rabi Louis Rabinowitz'in, kendisini Toronto'da ziyaret ettiğini anlattı. Konuk haham, Rav'ın mütevazı evine bakıp bir yandan da Güney Afrika'daki kendi saray yavrusu ikametgâhını düşündüğünde, “O mevkiî bunun için mi geri çevirdin?” demişti. Ama Rav asla dürüstlüğünden ödün vermez ve maddi konulara asla önem atfetmezdi.

Sonunda, Maale Adumim'deki Yeşivat Birkat Moşe'nin başında görev yaptığı 37 yılda büyük mutluluk bulmuştu. Bu yeşiva, altı yıl öncesinde Rabi Hayim Sabato ve Yitshak Şilat tarafından kurulmuştu. Anlatıldığına göre, Rabi Sabato, Rav'ı bir ders verirken dinlediği zaman, hemen ondan Roş Yeşiva olmasını istemişti. Rav'ın bana, hepsi İsrail Savunma Kuvvetleri'nde hizmet eden öğrencilerinden bahsettiği zamanki gururunu tarif etmek zordur. Benzer şekilde, öğrencilerinin ona karşı hissettikleri huşu duygusunu tarif etmek de güçtür. Yahudi dünyasında herkes onun büyüklüğünü bilmekte değildir; ama onun yanında öğrenim görmüş olan herkes bilmektedir.

Yahudiliğin, öğretmenleri birer kahraman ve hayat boyu eğitimi en büyük tutku haline getirmekle, olağanüstü bilgelikte bir karar vermiş olduğuna inanıyorum. Bizler güç veya zenginliğe tapmayız. Bunların da kendi yerleri vardır, ama değerler hiyerarşisinin tepesinde değildirler. Güç bizi zorlar. Zenginlik bizi etkiler. Ama öğretmenler bizi geliştirir. Bizi çağların bilgelğine açarlar, dünyayı daha berrak bir şekilde görmemize, daha derin bir şekilde düşünmemize, tezlerimizi daha ikna edici biçimde öne sürmemize ve daha bilgece karar vermemize yardımcı olurlar.

“Öğretmenine yönelik hürmetin, Göklere yönelik hürmetin gibi olsun” demişlerdir Hahamlarımız.⁷ Başka bir deyişle: eğer Göklere yaklaşmak istiyorsan, krallar, rahipler, kutsal insanlar, hatta peygamberler arama. Bunlar büyük insanlar olabilir, ama iyi bir öğretmen *senin* büyük olmana yardım eder ve bu tamamen farklı bir şeydir. Neslimizin en büyük öğretmenlerinden birine nail oldum. Herhangi bir kişiye verebileceğim en iyi tavsiye şudur: bir öğretmen bul, sonra da kendini bir öğrenci haline getir.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

Facebook, Twitter, YouTube, Instagram @rabbisacks

© Rabbi Sacks - Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

⁷ Avot 4:12

